

СТАНОВИЩЕ

**от д-р Петя Любомирова Кабакчиева, професор в Катедра Социология, ФФ, СУ
„Св. Кл. Охридски“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално
направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата; докторска програма
Социология

Автор: Женья Иванова Иванова

Тема: Ролята на свободното време в изграждането на младежки политики за
приобщаване. Случаят на децата в риск.

Научен ръководител: доцент д-р Дарин Войнов Тенев, ПУ „П. Хилендарски“.
3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.1. Социология,
антропология и науки за културата; докторска програма Социология.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-950 от 15.03.2021г. на Ректора на Пловдивския университет
„Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване
на процедура за защита на дисертационен труд на тема “Ролята на свободното време в
изграждането на младежки политики за приобщаване. Случаят на децата в риск” за
придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше
образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.1.
Социология, антропология и науки за културата; докторска програма Социология.
Автор на дисертационния труд е Женья Иванова Иванова, докторантка в редовна форма
към катедра Социология и науки за човека, с научен ръководител Дарин Воинов Тенев
от ПУ „П. Хилендарски“. Представеният от Женья Иванова комплект материали е в
съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационното изследване безспорно е посветено на много важна и актуална
тема: в по-тесния смисъл – свободното време на децата в риск, тема, практически
въвеждана за първи път от авторката в България, в по-широк смисъл – съдбата и
бъдещето на децата в риск, а в най-широк смисъл – ролята на свободното време за
развитието на децата по принцип. И трите въведени от авторката „кръга“ на връзката

свободно време – детско развитие са изключително важни за социология на детството, а за съжаление – рядко обсъждани.

3. Познаване на проблема

Авторката познава много добре както публикации, свързани със свободното време и ролята на играта за развитието на човека, така и проблемите на децата в риск. Цитираната библиография обхваща 15 стр.

4. Методика на изследването

Дисертационният труд стъпва на международно сравнително изследване на свободното време на деца, обект на различен тип резидентна институционална грижа в България, Гърция, Холандия. Изследването е качествено, проведени са 85 дълбочинни интервюта с деца в риск, по 30 в България и Гърция, и 25 в Холандия. Използван е и методът на наблюдението. Методиката е подробно описана – както въпросниците, така и начините на провеждане на изследването и анализа на резултатите.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

По същество дисертационният труд се състои от две сравнително автономни части, разбира се, с въведение и заключение. Първата част се състои от три подчасти – в началото се коментират различни теории за свободното време, след това - ролята на играта, и накрая – преживяването на свободното време, като се конкретизира връзката деца - свободно време. Втората част е посветена на проведеното от докторантката изследване, първо се представя подробно концептуалната рамка и методологията – накрая са дадени и осем приложения с конкретните въпросници и „пътеводител“ за обработка на интервютата. Следващата - най-дълга и най-значима част, е анализът на резултатите от изследването. Анализът тръгва от по-общите въпроси, обединени в рубриката „Представяне“, след това се спира на разбирането на децата за свободно време и накрая разглежда техните виждания по пет основни теми, свързани със свободното и м време: „Спорт“, „Развлечения“, „Културно-образователни дейности“, „Изкуство и занаяти“ и „Отдых и туризъм“.

Както споменах по-горе – самото формулиране на темата носи приносен характер, въвеждането на проблема за свободното време на децата в риск, доколкото ми е известно, не е било обект на интерес в българската научна литература. Но както отбелязах, зад конкретната тема и проведеното изследване се крият въобще въпроси за съдбата и политиките спрямо децата в риск от една страна, а от друга – за ролята на свободното време за социализацията на децата по принцип. В този смисъл поставените

въпроси в дисертацията имат по-широк обхват от конкретната тема и са приносно предизвикателство пред социологията на детството.

Безспорен научен принос е проведеното от авторката уникално изследване на деца в риск без увреждания, в различен тип резидентна грижа в три страни. Такъв тип международни сравнителни изследвания обикновено са следствие от големи проекти, а в случая докторантката сама го е провела, при това внимателно контролирайки методологията на провеждането му. Тук биха отбелязала следните достижения. Първо, използваният от докторантката подход е значим и не често срещан – за нея децата са субект на реконструираната картина за свободното време – техните мнения са значими, през тях се виждат недостатъците и добрите страни на държавните политики. Отчитам това като достижение, защото обикновено реконструкцията на политиките се прави през анализ на нормативните документи и интервюта на работещите с тези деца на различни нива. Тук, напротив, ситуацията е обърната, и децата са възприемани като равноправни на възрастните зрели субекти, които могат да оценяват ситуацията, в която са поставени, желанията и предпочитанията си, хората, които работят с тях. Мисля, че този подход е много важен и прилага на практика толкова често обговаряното и непрекъснато пренебрегвано изискване на образователните политики – децата да са субект, а не обект на тези политики, тази дисертация е пример за спазване на това изискване. Би било полезно според мен тези мнения да се съчетаят и с анализа на нормативната уредба като допълнение към този подход, но, пак повтарям, преобръщането на перспективата и реконструирането на политиките през погледа на децата е находка. Второ, самите резултати са изключително интересни и по приетата терминология са принос към ново знание. Те са многобройни, няма възможност в едно становище да се коментират всичките, още повече, че те обхващат различни аспекти и въпроси. Все пак да открия значимостта на сравнението на живота и свободното време на децата в риск, обитаващи различен тип резидентни грижи в трите страни. Оказва се, че предоставените грижи в Холандия са най-високо оценени от децата, а най-ниска е оценката на българските деца. Този извод може пряко да послужи за промисляне на организацията и регулацията на резидентната грижа в България, казано по друг начин, той има научно-приложни следствия. Второ, резултатите, засягащи различните аспекти на свободното време и оценката им от децата, заслужават специално внимание. Най-важният резултат в това отношение е пълното пренебрегване от страна на българските институции на самото свободно време, а, както показва авторката в първата част от изследването си, добрата организация на свободното време има много важни социални

функции. Този извод е много значим, особено в ситуация, в която, както демонстрират други изследвания, училището не може да се справи с ефектите от социалната и семейна среда на децата. Може да се окаже, че точно свободното време би могло да отключи потенциала на децата и да компенсира проблемите на средата. Така, дисертацията, с „плътното си описание“ на липсите и възможностите, които предлага промисленото организирано и стимулирано прекарване на свободното време, провокира нов поглед както към политиките за деца в риск, така и към тези, засягащи всички деца; отправя предизвикателство както към образованието на педагозите, работещи с децата в риск, така и към вижданията на всички загрижени за децата по принцип активни социални актьори – политици, НПО, граждани, родители. Искрено желая тази дисертация да намери широк отзвук сред всички споменати по-горе групи.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представени са 6 публикации по темата на дисертацията, едната от които на английски език. Дисертацията безспорно носи индивидуалния почерк на авторката, не констатирам плагиатство.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията и коректно представя основните изводи на авторката. Биха могли да се избегнат някои повторения, свързани с представяне на вижданията на различни автори за свободното време.

8. Забележки и препоръки

Струва ми се, че някои от авторите, представени в първата теоретична част не са в пряка връзка с изследването /например Т. Веблен, Д.Ризмън, Жан Бодрийар/ - ако си послужи с перифраза на Чехов, тези пушки от първо действия не гърмят в трето. Авторката е можела да се ограничи само с авторите от третата подчаст на тази първа част. Твърде формализираното представяне на отговорите на децата на места малко натежава. Имам следния въпрос - на какъв език са провеждани интервютата с децата в Холандия и Гърция и дали езикът на комуникация не е повлиял на определена спецификация на отговорите? Но тези бележки съвсем не омаловажават оценката ми за приносите в дисертацията. Добре би било авторката в бъдеще да формулира конкретни препоръки за промяна на политиките спрямо децата в резидентна грижа, засягащи свободното време, както и за промяна на учебните планове на педагогическите специалности по посока на фокус към функциите на свободното време.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Както стана ясно от написаното досега, дисертационният труд съдържа научни и научно- приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“, както и на специфичните изисквания на Философски-исторически факултета, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ. Становището ми води до категорична **положителна оценка** на докторската теза и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Желя Иванова Иванова** в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата; докторска програма Социология.

12.05.2021 г.

Проф. д-р Петя Кабакчиева